

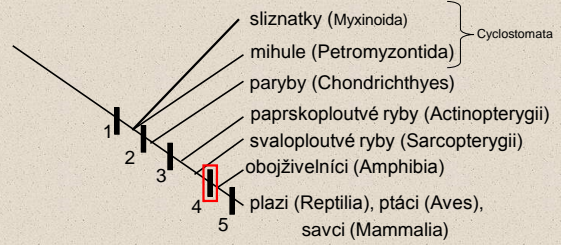
Obojživelníci (Amphibia)

Přednáška – Zoologie

Oldřich Kopecký
kopeckyo@af.czu.cz

Zásadní momenty evoluce obratlovců

1. Craniata – vznik lebky
2. Gnathostomata – vznik čelisti
3. Osteognathostomata – osifikace kostry
4. Tetrapoda – čtyři nohy
5. Amniota – tři zárodečné obaly

GEOLOGIC TIME SCALE		Age in millions of years before present		
EON ERA	PERIOD	EPOCH		
Phanerozoic	Cenozoic	Holocene	Present	
		Quaternary	0.01	
		Pleistocene	1.6	
			5.3	
		Pliocene	23.7	
			36.6	
		Eocene	57.8	
			Paleocene	66
		Mesozoic	Cretaceous	144
			Jurassic	208
	Triassic		245	
			286	
	Pennsylvanian		360	
	Mississippian		408	
			438	
	Silurian		505	
			Cambrian	570
	Proterozoic	Archean	2500	
		Hadean	3800	
4580				

Dobytí souše

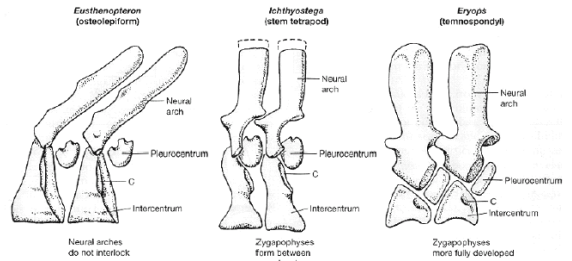
- "prvohory" - Devon (před 417- 354 mil. let)
- na zemi už byly rostliny a hmyz
- v atmosféře bylo okolo 35 % O₂

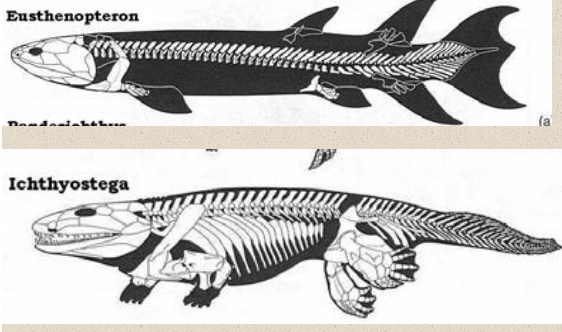
Dobytí souše

Změny na kostě

I) Zlepšení spojení obratlů – zygapofýzy

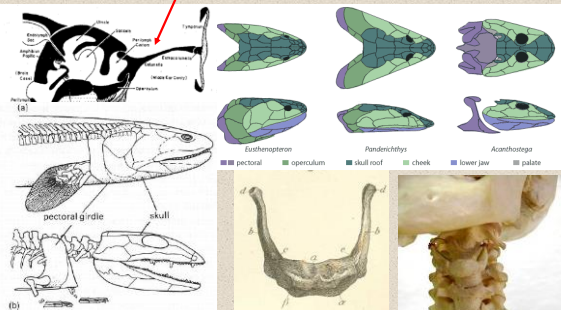

II) Rozvoj žeber

III) Lebka – zjednodušování stavby

- uvolnění lopatkového pásma (cleithrum)
- konec nasávání potravy – jazyk (hyoid)
- sluch – střední ucho (columella)

Původ obojživelníků

Eusthenopteron (380 mil.let)

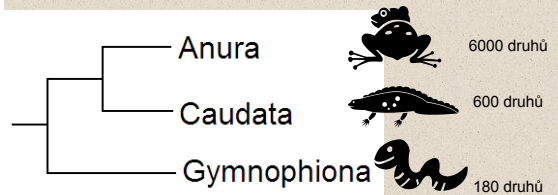
Ichtyostega (363 mil.let)

Tiktaalik (375 mil.let)

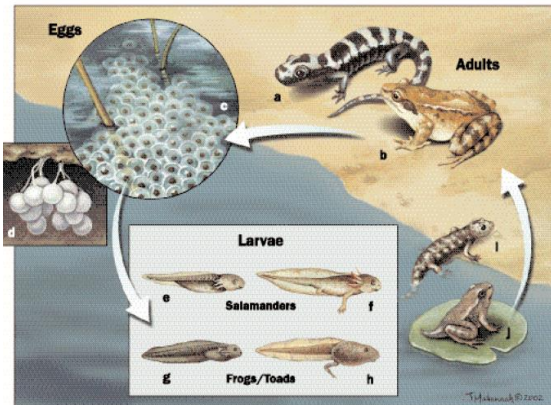
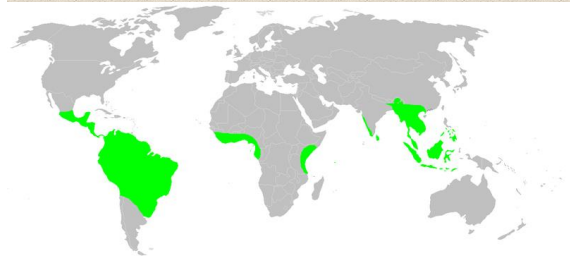

Kladogram moderních obojživelníků (Lissamphibia)

Červoři (Apoda, Gymnophiona)

- 3 čeledi, 180 druhů

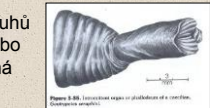
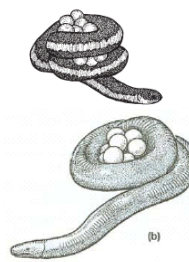

- pletence i končetiny chybí, protáhlé tělo - jen pravá plíce
- střední ucho chybí
- oči redukované
- hlavním smyslem čich, "tykadélka" spojená s Jacobsonovým orgánem

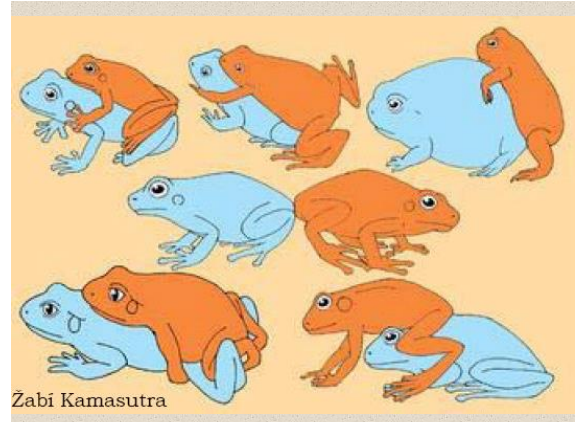
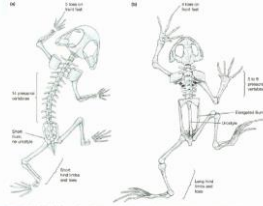

- vnitřní oplození, phalloseum
- vývoj přes larvu, přímý z vajíčka, přes 50 % druhů živorodé
- živorodé druhy – v oviduktech, pseudoplacenta, výživa zárodku

- samice 5 % druhů hlídá snůšku nebo čerstvě narozená mláďata

- obratlů jen 5 – 9 + urostyl
- žebra nemají
- srůsty kostí – radioulna, tibiofibula, frontoparietale,...
- larvy většinou byložravé

Vokalizace

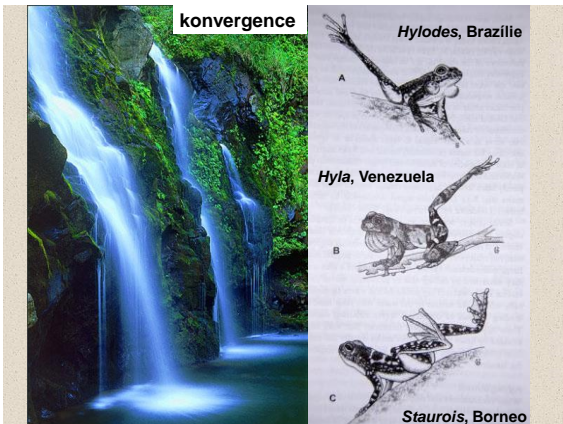

Parosníčka olivová
(*Microhyla olivacea*)

Parosníčka karolínská
(*Microhyla carolinensis*)

W.F. Blair 1955: Mating call and stage of speciation in the *Microhyla olivacea* - *Microhyla carolinensis* complex.
Evolution 9: 469 - 480

konvergence

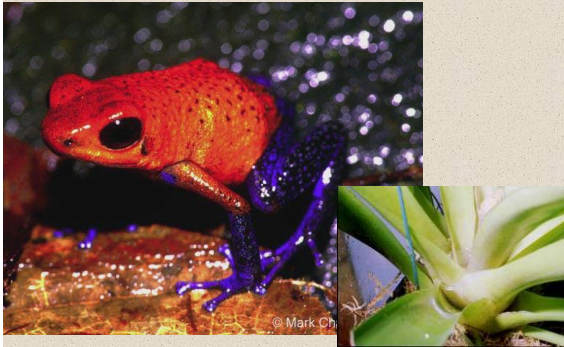

Péče o potomstvo

- hlídání vajíček – u 50 % čeledi

Pralesničkovití (Dendrobatidae)
Pralesnička drobná (*Dendrobates pumilio*)

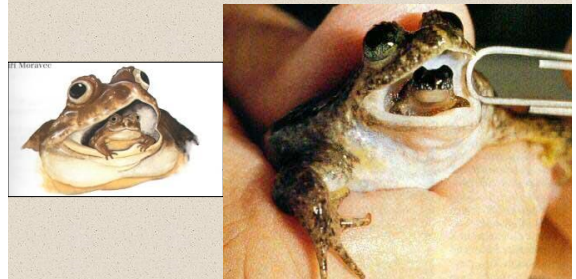
Pipovití (Pipidae)
Pipa americká (*Pipa pipa*)

Paropuchovití (Myobatrachidae)
Paropucha vačnatá (*Assa darlingtoni*)

Paropuchovití (Myobatrachidae)
Tlamorodka zázračná (*Rheobatrachus silus*)

Obrana před predátory
krypse, jed, postoje

Ropucha obecná (*Bufo bufo*)

Rosnička bělopruhá
(*Hyla cinerea*)

Drsnokožka poznamenaná
(*Thelodroma asperum*)

Pralesnička strašlivá
(*Phylllobates terribilis*)

Obrana před predátory
pomoc od sousedů...

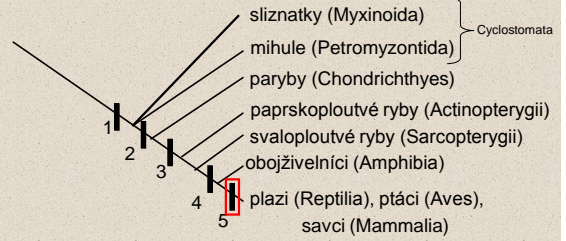

Parosnička pavoučí
(*Chiasmocleis ventrimaculata*)

Plazi (Reptilia)

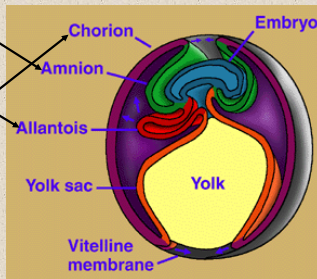
Zásadní momenty evoluce obratlovců

- 1. Craniata – vznik lebky
- 2. Gnathostomata – vznik čelisti
- 3. Osteognathostomata – osifikace kostry
- 4. Tetrapoda – čtyři nohy
- 5. Amniota – tři zárodečné obaly

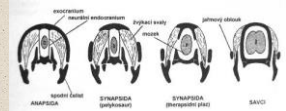
Zárodečné obaly Amniot

- velká vejce na souši
- zárodek na povrchu vajíčka – přerůstání 3 obaly
- vodu si nesou s sebou
- dýchání + odpady
- krytí uvnitř vejce
- vaječné obaly
bílék, papírová blána, skořápka

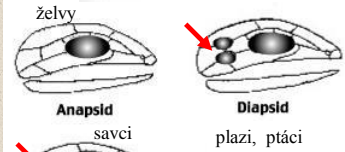

Změny na lebce

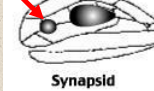
- diverzifikace – býložravost – vznik predátoru
- porcování kořisti – čelistní svaly

I. posunutím úponů svalů dále od kloubu = zmenšení ústního otvoru

II. zmožnění svalů málo prostoru = vznik **spánkových jam**

GEOLOGIC TIME SCALE				
GEOL. ERA	PERIOD	EPOCH		
Phanerozoic	Cenozoic	Quaternary	Holocene 0.01	
			Pleistocene 1.6	
		Tertiary	Pliocene 5.3	
			Miocene 23.7	
		Paleogene	Oligocene 36.6	
			Eocene 57.7	
		Mesozoic	Cretaceous	66.8
				144
			Jurassic	206
				245
Triassic	286			
	320			
Permian	365			
	408			
Carboniferous	436			
	505			
Precambrian	Proterozoic	570		
		2500		
		3800		
		4550		

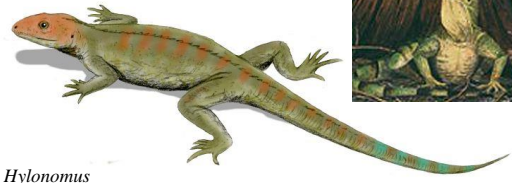
Původ Amniot

- "prvohory" - Karbon (před 354 - 290 mil. let)
- hmyz, Amphibia, plavuňové lesy

Původ Amniot

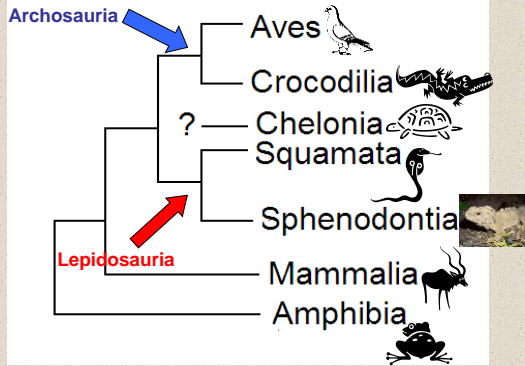
- nejstarší měli anapsidní lebku
- drobné „ještěrky“ *Hylonomus a Paleothisris*
- Kanada

Hylonomus

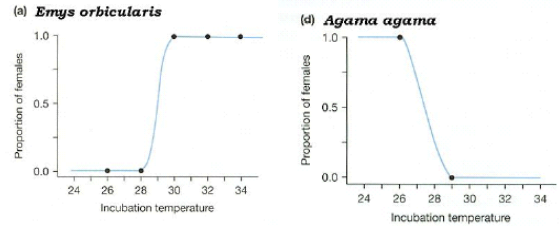

Vztahy recentních skupin čtvernožců (Tetrapoda)

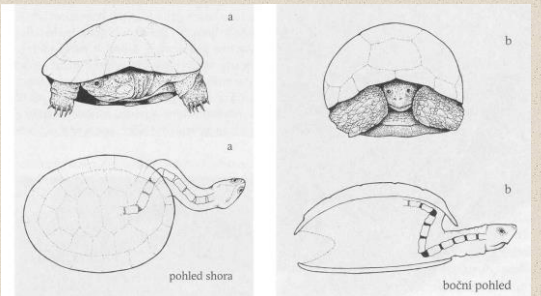
Teplotní určení pohlaví

- pohlaví určeno až při inkubaci vajec
- haterie, želvy, krokodýly a 5 čeledí ještěřů (Sauria)
- 5 α reduktáza, aromatáza – testosteron \rightarrow estradiol
dihydrotestosteron

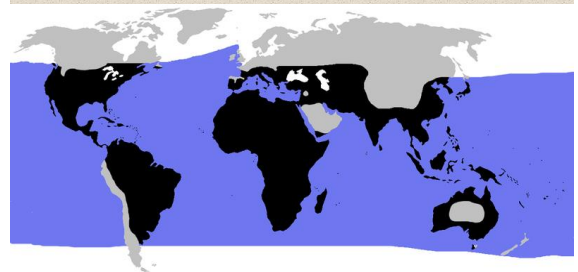

Želvy (Testudines, Chelonia)

- 14 čeledí, 315 druhů
- 2 skupiny – skrytohlavé (Pleurodira), skrytohrdlé (Cryptodira)

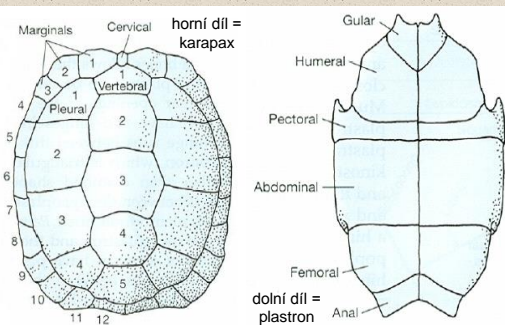

- i moře až do mírného pásma

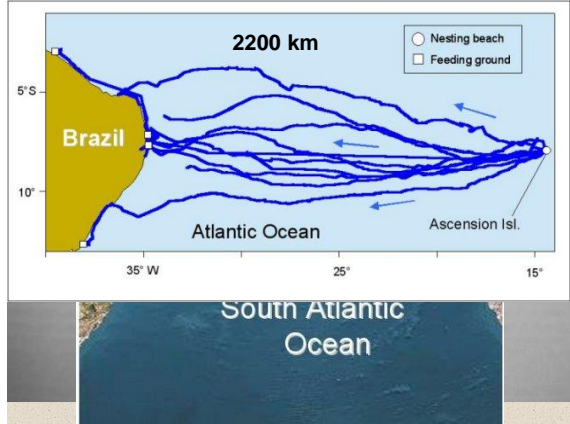
krunýř

- pokožka + škůra – rohovina – kost
- pod ním vždy 10 obrátů

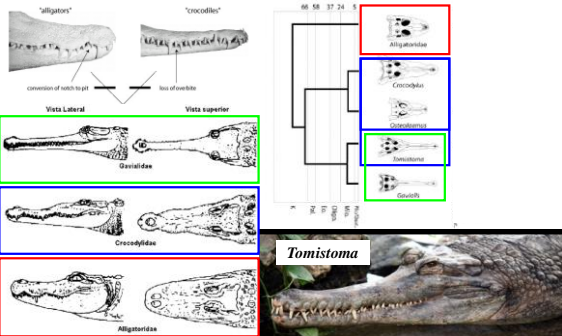
- nepárový penis
- rozmnožování vždy vejci
- absence rodičovské péče

Krokodýli (Crocodylia)

- 3 čeledi, 24 druhů

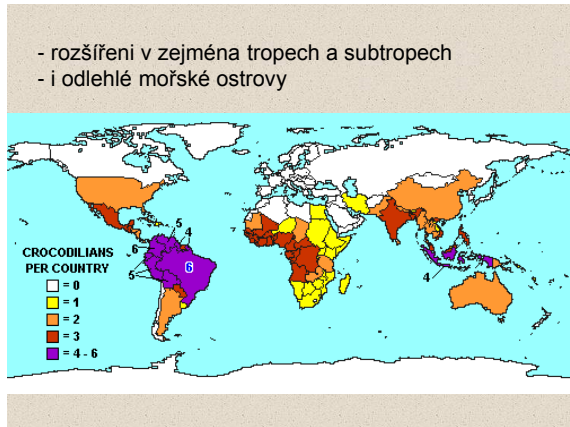
Tomistoma

Alligatoridae

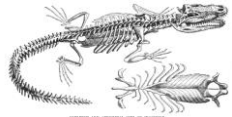
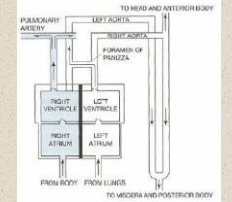
Crocodylidae

Gavialidae

Phylogenetic tree showing relationships between Alligatoridae, Crocodylidae, Gavialidae, and Tomistoma.

- krokodýl orinocký 7,2 m, krokodýl mořský 900kg
- krokodýlovití – solné žlázy – moře
- absence Jacobsonova orgánu
- gastralia, bránice
- foramen Panizzae
- tekodontní zuby

TO HEAD AND ANTERIOR BODY

PULMONARY ARTERY

LEFT VENTRICLE

RIGHT VENTRICLE

RIGHT ATRIUM

LEFT ATRIUM

FROM BODY

FROM LUNGS

TO VISCERA AND POSTERIOR BODY

TO HEAD AND ANTERIOR BODY

FORAMEN OF PANIZZA

TO VISCERA AND POSTERIOR BODY

- nepárový penis
- teritoriální chování
- vokalizace
- stavba hnízd
- starost o mládě

respiratory cycle

inhalation and gulp

pre-exhalation

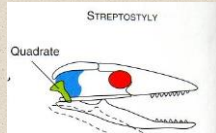
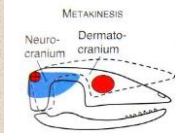
exhalation and vocalization

post-vocalization

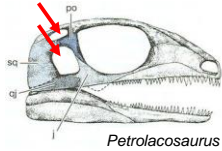
LEPIDOSAURIA

Diapsidní kinetická lebka

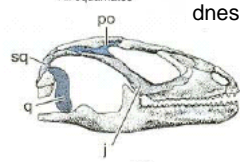
redukce horního jařmového oblouku → zánik quadratojugale

dříve + haterie

dnes

Haterie (Rhynchocephalia, Sphenodontia)

- 1 čeleď, 2 druhy

Haterie Guentherova (*Sphenodon guntheri*)

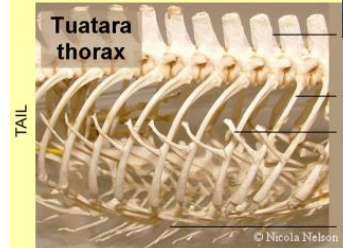

Haterie novozélandská (*Sphenodon punctatus*)

- dříve rozšířeny na Novém Zélandu dnes jen na přilehlých ostrovech

- pohyblivá horní čelist
- processus uncinatus
- gastralía
- parietální oko

TAIL

- nízké teplotní optimum
- dlouhověkost
- vejce v norách

Figure 3. Tuatara thorax showing A) amphicoelous vertebra, B) rib, C) uncinate process, & D) gastralía.

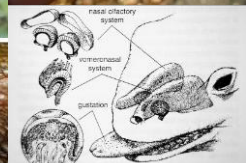
Šupinatí (Squamata)

Podřád Ještěři (Sauria)

- 18 čeledí
- 5250 druhů

- oční víčka pohyblivá
- vnější ucho
- parietální oko
- Jacobsonův orgán
- hemipenis

Rozmnožování

- většina klade vejce
- viviparie se vyvinula u šupinatých 76 nezávisle
Cold-Climate H₀ – důsledek podmínek
Maternal-Manipulation H₀ – “výhoda v samici”
- péče o potomstvo - vzácná

Eumeces

Ophisaurus

Obrana před predátory

Tympanocryptis cephalus

krypse

lepkavý sekret

mimikry

Gekon létavý

Strophurus ciliaris

Heliobolus broukovitý

Obrana před predátory

Autotomie

Krokodýli
Alligatoridae

Sauria
Agamidae
Gekkonidae
Lacertidae
Xantusidae
Scincidae
Iguanidae
Anguidae

Serpentes
Colubridae

Fracture zone

Blood vessel

Šupinatí (Squamata)

Podřád Hadi (Sauria)

- 16 - 19 čeledí, 3200 druhů

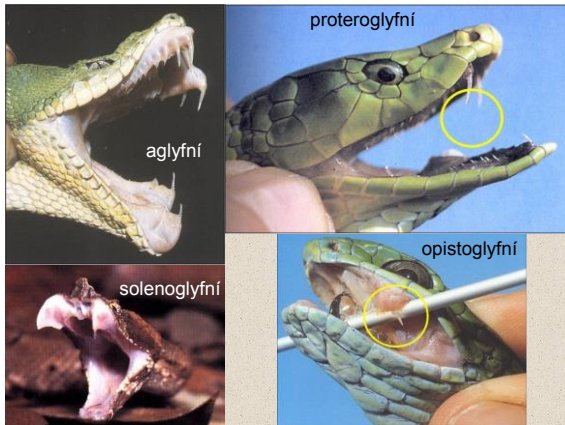
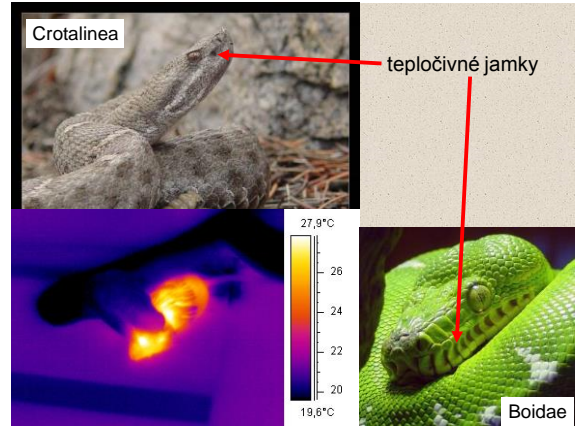
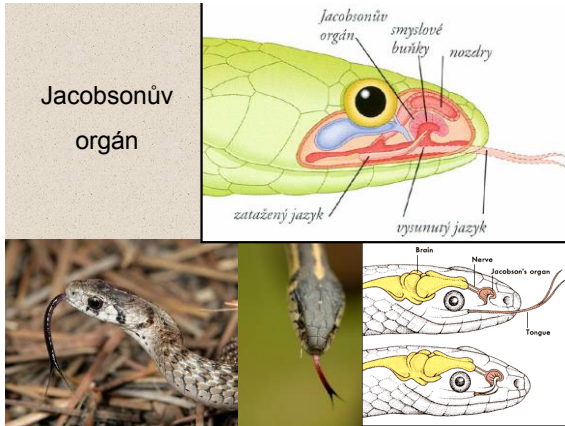
Streptostylie

- *squamosum* odděleno od *postorbitale* = redukce též dolního jáhmového oblouku
- *quadratum* nezávislý pohyb
- *dentalia* spojena jen vazy

Serpentes

prokineze

Trachea

Jed

- cca 15 % všech druhů hadů

čeledi

- Atractaspididae
- Colubridae
- Elapidae
- Viperidae

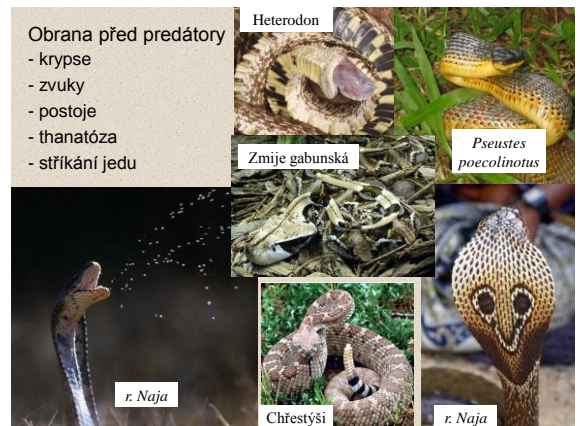
- jedové žlázy = přeměněné slinné

- Duvernoyova žláza

- neurotoxiny, hemotoxiny

- lov, druhotně obrana

- † 60.000 lidí / rok

Obrana před predátory
aposematické zbarvení – mimikry

Xenodon

Müllerovo

Batesovo

Micrurus

Lampropeltis

Bothrops

"Red and yellow kill
the fellow, red and
black friendly jack"